A FEHÉR PULI GENETIKAI FEJLESZTÉSÉRŐL

A magyar pásztorkutyafajták vitathatatlan ékessége a puli. Hazánkban is, külföldön is méltán népszerű, bár feladata gyökeresen megváltozott. Mint terelőkutyát a juhász, a gulyás, a pusztai gazdák elsősorban munkára, kitartó és szívós őrzésre, önálló jószágfelügyeletre nemesítették ki. A pásztor mellett csak a jó kutya maradhatott meg, a gyengét könyörtelenül elpusztította. Valóban nemesítette a pulit. Irodalmi leírások és máig szóló legendák tanúskodnak arról, hogy napokig is gyalogolt a juhász azért, hogy tüzelő szukáját jó kannal fedeztethesse. Ismerték egymás kutyáit. Tudták, hisz szájról szájra járt egy-egy jó puli híre. A fajta evolúciójában a szín tehát másodlagos jelentőségű volt, mintegy tizenötféle színárnyalatban írták le a századelő szakírói.

A mezőgazdasági termelés átalakulásával a puli szerepe is átalakult. A pusztáról bevonult a családi ház udvarára és a városi lakásba. Szerencsére a századforduló elején olyan kiváló szakemberek vették kézbe a magyar pásztorkutyáink tenyésztését, mint *dr. Raitsits Emil, dr. Lendl Adolf* és társaik. Az ő irányításukkal indult meg a puli sporttenyésztése is. A húszas évek elején „már" volt fehér puli, bár *Czájlik László*, a KUTYA rovatvezető titkára 1934-ben hibásnak írja le a fehér színt. Ma már ezt megmosolyogjuk, hisz tudjuk, hogy a világos szín sokkal inkább ősi a pulinál, mint a ma divatos mélyfekete árnyalat.

A második világháború alatt elpusztult a fehér puli állományunk zöme. Csupán egy-egy példány maradt, elsősorban a falvakban, a távoli tanyákon. A fekete változat népszerűvé válása mellett 1950-re már ritkultak a fehér kihasadások. 1960-tól számíthatjuk a fehér puli genetikai regenerálását. Ekkor születtek *Schmidt József PÉCSDIÓSI* kennelében az *ARANYHEGYI CUNI* fekete szuka és az *ABA BABÉR* fekete kan után a „szenzációnak" számító fehér kölykök. *Schmidt József (dr. Ócsag Imre* támogatása mellett) igen tiszteletre méltó tenyésztői munkával újra megteremtette a fehér puli genetikai bázisát. Szerencsére további lelkes tenyésztők kötelezték el magukat a fehér pulival. *Bordács Imre NAGYKUNSÁGI, Györe Gyula CEGLÉDI, Hortobágyi Pál DERESRÉTI, Katona Zoltán BOCSKAITELEPI, Kun Sándor TEKERGŐI, Nagy Károly VIHARSARKI-CSAVARGÓ, Patkós György FEHÉR-BARIT* kennelből származó kutyák szerepelnek ma is zömében a fehér pulik három ősi soros származási lapján.

A 15—20 éves sikeres tenyésztői munka után azonban a megtorpanás jeleit fedeztem fel az utóbbi évek kiállított fehér pulijain. Enek oka az is lehet, hogy a jóval nagyobb szelekciós lehetőséget magában rejtő fekete populáció genetikai előrehaladása, kívánatos típusának terjesztése nagyban megelőzte a fehér változatot. Oka lehet a kispopulációk törvényszerű sorsa, a genetikai sodródás is, melynek hatása alatt értékes jellegek esnek ki a populációból. És oka lehet nem utolsósorban az is, hogy a tenyésztők felett is eljárt az idő. Néhányan még a régiek közül tenyésztenek, de sajnos, kevés fiatal csatlakozik a pulisok táborába. Sajnálatos, hogy Magyarországon sokkal népszerűbb a fiatalság körében német juhászt, dogot vagy uszkárt tenyészteni, mint bármelyik magyar pásztorkutyát. Talán mert nem ismerik eléggé őket?!

De térjünk vissza a fehér pulira. Milyen technikai és tenyésztési módszerekkel lehetne elejét venni a fehér populáció genetikai varianciája további szűkülésének? Ezt foglaltam össze a következő 10 pontban:

1.

Minden tenyésztői munka alapja a tenyészállatok tartós, megváltoztathatatlan és könnyen ellenőrizhető egyedi megjelölése. Ez alól a puli sem kivétel.

Hasznos lenne mielőbb kötelezővé tenni a tetoválást, természetesen a higiéniai követelmények betartása mellett. (A tetoválás után fertőzésben elpusztult alom nagyon rossz reklám az egyedi megjelölésnek. Az eszközök helyszínen történő kifőzése — úgy tűnik — megfelelő módszer az ilyen irányú problémák megelőzésére.)

2.

Nem elég tetoválni, jó lenne, ha a bírók legalább szúrópróbaszerűen ellenőriznék a tetovált számot, úgy, ahogy ezt a kuvasz és komondor körökben többször láthatjuk. Mivel a számsor olykor hiányosan olvasható, célszerű a fülkagylót hátulról zseblámpával átvilágítani. Ez a gyakorlatban könnyen megvalósítható, gyors és biztos eljárás az egyedi megjelölés ellenőrzésére. Ez évben is tapasztaltam sajnos, hogy nem a benevezett kutya került felvezetésre a bírói körbe, hanem annak egy alomtestvére, vagy a kennel másik kutyája. Az ilyen sportszerűtlen magatartásnak a tetoválás ellenőrzésével elejét lehetne venni.

3.

Szigorítani kellene az alomellenőrzések rendjét. Jártam olyan tenyészetben, ahol huszon-egynéhány tenyészállat csaholt az udvaron, kanok és szukák vegyesen. Meg sem lehetett számolni, hogy mennyi is van valójában. Ezt a párosítási módszert a sertés-, hízómarhatenyésztés gyakorlatában vadpároztatásnak nevezzük, mert ekkor nem érdekes az utódok származása, hisz hizlalási végterméket állítunk így elő, vágóhídra. A kutyatenyésztésben viszont ez a nemesítő munka csődjéhez vezet, hisz teljesen bizonytalan származási lapok kerülnek kiadásra. Tenyésztői szándékkal ilyen helyről vásárolni sohasem szabad, az alacsonyabb ár reményében sem.

4.

A kiállításokra benevezett fehér pulijaink zöme jóval elmarad a feketék mögött. Ez különösen elszomorító akkor, ha belegondolunk, hogy ezek lesznek a következő generáció szülei. Mivel a fehér populáció mérete jóval szerényebb, mint a fekete színváltozaté, a rokontenyésztettségi depresszió jelei máris érzékelhetőek a fehér színváltozatnál. Általában laza, puha szervezetűek, pigmentációjuk hiányos, könnyű fülűek, arc-orri részük megnyúlt, fejük ernyőzetlen. Nem egy kannál fedeztem fel a

súlyos diszplázia jeleit. Szerencsére ezek nem favorizált kanok voltak. Néhány kennel ígéretesen jó fehér pulikat mutatott be a kiállítások során 1985-ben (pl. *Déri Imre ALIGVÁRI* kennel). Sajnos, arányaikat tekintve ezek száma kevés.

5.

A kispopuláció (adott esetben a fehér) sohasem lehet versenyképes a nagypopuláció genetikai bőségével (adott esetben a feketével) szemben. Csatlakozni, felzárkózni azonban igenis tud! Ehhez viszont lelkes és megbízható tenyésztőkre, a genetikai-nemesítő ismeretek magasabb szintjének alkalmazására van szükség.

6.

Következetes tenyésztői munkával, a fekete, a szürke és a maszkos fakó génjeinek beáramoltatásával a fehér állomány genetikai varianciája bővíthető lenne. Tenyészszemléken szigorúan, 3—4 fős bizottságok által kijelölt egyedeket kellene csak bevonni az ún. heterozigóták előállításába, amelyektől törvényszerűen ki fog hasadni újra a fehér szín, sokkal szélesebb genetikai lehetőségekkel.

7.

A már meglevő heterozigótáktól (fekete, maszkos, szürke) világra jövő fehér színű kölyköket nem célszerű exportálni, mert itthon is ezek képezik a genetikai munka nagy lehetőségét a fehér változat további nemesítése során. Pillanatnyi anyagi előnyökért vétek kockáztatni a fehér puli populáció genetikai biztonságát.

8.

Fehér kennelekben tenyészállatnak, különösen kannak mindig a legfehérebb színű és legmélyebb pigmentű kölyköt hagyjuk meg! Ezek a genetikailag is fehérek. Ezek a fehér színváltozat regenerálói.

9.

Nagyon sok fakózott árnyalatú pulikölyök az egyedfejlődés során, általában mire kiállításra kerül, kifehéredik. E jelenség genetikai háttere többé-kevésbé ismert. Célszerű ezeket a kölyköket származási lapjukon „fakózott fehér" jelzéssel illetni, mert ezek valójában színhígított sárgák, a pulinál használt kifejezéssel élve fakók. Kellő mélységű pigmentáció esetén semmivel sem értéktelenebbek a fehér változatnál, de genetikailag nem fehérek. Nem ezek képezik a hófehér szőrzetű és szurokfekete pigmentű puli előállításának alapját.

10.

A fehér puli színének és pigmentáltságának elbírálására legmegfelelőbb időszak a tél vége. Aki fehér szukát tart és kant keres hozzá, legjobb, ha a tél végén teszi. A gyakorlati megfigyelés ugyanis azt mutatja, hogy a valódi fehér puli télen is gyöngyfehér szőrzetű, orrtükre pedig szurokfekete. A genetikailag fakó, de kifehéredő pulinál a szőrzet télen gyakorta fakós árnyalatot vesz fel, orra pedig általában világosodik.

A fehér puli további nemesítése tehát nem könnyű feladat. Meggyőződésem, hogy a fehér változatot tenyésztők csak körültekintő és igényes tenyésztői munkával, megalapozott párosítási tervekkel tudnak minőségi kölyköket előállítani. Ezt kívánja tőlünk a PULI!

Mészáros Mihály
Állattenyésztési Kutatóintézet
Gödöllő